

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Typ posudku: posudek oponentky práce

Autorka práce: Kristýna Paulová

Název práce: Organizace základního vzdělávání v Evropě: Srovnávací analýza České republiky a Finska z hlediska spravedlnosti

Autor posudku: Mgr. Magdalena Mouralová

Diplomová práce Kristýny Paulové se věnuje srovnání českého a finského vzdělávání z hlediska spravedlnosti. Spravedlnost systému studentka operacionalizuje indikátory selektivity. Rozdílná míra selektivnosti obou vzdělávacích systémů je známým faktem a sama studentka tímto rozdílem (spolu s rozdílnou úspěšností českých a finských žáků v mezinárodních srovnáních čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti) zdůvodňuje výběr srovnávaných zemí. Její práce si pak klade za cíl (1) popsat vývoj a (2) současný stav organizace vzdělávání v obou zemích, (3) porovnat je a (4) zhodnotit z hlediska spravedlnosti (str. 17).

Takovéto **zaměření práce** vzbuzuje obavy, zda práce přinese něco víc než popis systémů a konstatování skutečnosti, že český systém je selektivnější než finský. Po přečtení 75stránkového textu se bohužel ukazuje, že nikoliv. Práce má ryze deskriptivní charakter a je jen dobře odvedenou rešerší. Studentka přehledně popisuje vzdělávací systémy obou zemí a shrnuje známá fakta, postrádám však alespoň pokus o vysvětlení, nové uchopení nebo kritické zhodnocení. Autorský vklad spočívá jen ve vyhledání zdrojů, drobném očištění dat z výzkumu PISA a nalezení statistických údajů v příslušných statistických ročenkách. To je dost pro kvalitní seminární práci, pro diplomovou práci je to však podle mého názoru málo.

Studentka navíc i při popisu zůstává hodně na povrchu, což je dáno i komparativním charakterem práce – věnuje se jen takovým jevům, o nichž má srovnatelné informace z obou zemí. Tento přístup je z hlediska komparativní metodologie korektní, bohužel ale také dosti omezující. Vývoj v obou zemích je tak popsán pouze na úrovni výstupů politik, nikoliv např. procesů. Dozvíme se, jak se finský vzdělávací systém změnil, kdy k tomu došlo, ale nikoliv už o způsobu, jakým k tomu došlo (např. kdo změnu prosadil, zda měla nějaké odpůrce, jak byla změna přijímána, jaké problémy se objevily při implementaci apod.). Vysvětlení příčin těchto změn je pak odbyto jednou větou s poukazem na obecné fenomény jako znalostní ekonomika, silný sociální stát a protestantství (a bez jakéhokoliv teoretického či empirického doložení). O možných vývodech pro českou praxi se samozřejmě v práci nic nepíše. Podobně u popisu české situace není ani zmínka např. o neúspěšné snaze o zrušení víceletých gymnázií ministra školství Zemana. Naopak velký prostor je v komparaci věnován víceméně technickým aspektům, např. tomu, zda jsou žáci na některé předměty více rozdělováni do tříd nebo do skupin, aniž by bylo jasné, zda rozdíly nejsou dány jen různými pojmenováními (je rozpůlení třídy pro výuku cizího jazyka vytvořením nových tříd nebo skupin?). Nemůžu se nezeptat, k čemu takovéto srovnání vlastně je.

Dále zhodnotím jednotlivé aspekty práce. **Cíle práce** jsou z formálního hlediska v pořádku, sice neambiciózní, ale jasně formulované a konkrétně rozpracované. Rovněž výzkumné otázky jsou věcné a studentka nemá problém s jejich zodpovězením. Práce je i přehledně a standardně **strukturovaná**, i když prostor věnovaný různým tématům ne vždy odpovídá jejich významu (např. taneční konzervatoře jsou podle mého názoru marginalitou).

Podstatnější výhrady mám ke zpracování **metodologie**, která je popsána velmi povrchně a nesystematicky, studentka nepromýšlí (resp. nevysvětluje) zvolený přístup a není přesvědčivá v zacházení s metodologickými termíny. Ježto práce fakticky neobsahuje žádný vlastní výzkum, metodologická kapitola sestává pouze z přehledu použitých „metod“ a charakteristiky sekundárních dat. Metody tvoří pestrou směs od komparativní analýzy přes statistickou analýzu dat po studium dokumentů a strom příčin. Pominu-li fakt, že ne vše z toho jsou metody (strom příčin je heuristikou), resp. relevantní výzkumné metody (užití metody „studia dokumentů“ v diplomové práci je natolik samozřejmé, že tato informace má asi stejnou hodnotu jako užití metody „úpravy textu v textovém editoru“ či metody „osobních výpisků z četby“), směřuje má hlavní výtka k tomu, že autorka zůstává u učebnicových charakteristik a nijak nepopisuje a nezduvodňuje svůj konkrétní přístup (výběr zemí, výběr jednotek komparace, výběr zkoumaných dokumentů, analytický rámec zkoumání ad.) či vztahy mezi jednotlivými metodami. Zcela pak chybí zmínka o možných úskalích, která s sebou zvolený metodologický přístup přináší (např. u mezinárodní komparace jsou to kulturní rozdíly, problémy s transferem politik, ale především autorčina zakotvenost v jedné ze srovnávaných kultur a z toho pramenící možný nevyrovnaný přístup ke zdrojům).

Jako hlavní **teoretický rámec** studentka volí teorie vzdělanostních nerovností. Tyto teorie jsou pro práci jistě relevantní a jejich zpracování je slušné. Ocenění si zaslouží především pokus o přehledné zpracování různých vysvětlení vzdělanostních nerovností ve stromu příčin (i ten má však kompilační charakter a je vytvořen pouze na základě sekundární literatury a přehledů jiných autorů). Rozumný je i výběr pouze některých přístupů pro další rozbor, který by nicméně mohl být hlubší. Bohužel s teoriemi studentka už v další práci nijak nepracuje, čemuž se při zvolených cílech ani nelze divit. Je škoda, že studentka nepřibrala do svého rámce i nějaký koncept, který by jí pomohl práci posunout dál (např. zkoušet vysvětlit, proč se ve Finsku podařilo systém změnit a v ČR nikoliv, ať už za pomoci nějaké z teorií implementace či třeba konceptu path dependence či úplně jiného přístupu). Drobnějším nedostatkem je pak skutečnost, že se studentka s některými z rozebíraných teorií seznámila pouze prostřednictvím sekundárních zdrojů.

Práce bohužel není prosta ani drobných **věcných či argumentačních pochybení** a nedomyšleností, které uvádím jen výčtem (nepovažuji za účelné, aby se jimi studentka zabývala při obhajobě):

- falešné posilování argumentace (např. „někteří autoři“ bez uvedení konkrétních jmen a odkazů na str. 23);
- nevysvětlená a nedoložená tvrzení (např. „*Negativní vzpomínky na období komunismu zanechaly v lidech velesilně zakořeněnou nechuť ke všemu státně uniformnímu*“ – str. 53)
- chybná logika (na základě názoru ředitelů o pravděpodobnosti přeřazení žáka nelze usuzovat na reálnou praxi přeřazování, což studentka dělá ve shrnutí na str. 81);
- zbytečné hodnotící formulace (pouhé minimum, pouze průměrné, dokonce průměrné, bezpochyby – str. 15, 20, 80);
- některé používané termíny nejsou vysvětleny (horizontální diference), podobně není nijak představen a zasazen do kontextu Václav Příhoda;
- nedbalé operování s pojmy (např. co jsou skandinávské či severské země – jaké jsou jiné skandinávské země, když Dánsko, Švédsko, Norsko a Finsko představují pouze většinu, a proč Island není zemí severskou?);
- není jasné, proč se ve věku první selekce neuvažuje speciální vzdělávání (dochází k ní již při nástupu do školy);
- nesmyslný údaj o zastoupení řeckého pravoslaví ve Finsku (1 % Finů se hlásí k pravoslaví,

- ale nikoliv k řeckému);
- nedostatečné vypořádání se s vymezením hlavního vzdělávacího proudu (Jaký je vztah mezi „vedlejším vzdělávacím proudem“ a výběrovými školami? Je-li druhé podmnožinou prvního, pak výběrové školy není nutné definovat. Pokud tomu tak není, tak není jasné, proč víceletá gymnázia nepatří do hlavního vzdělávacího proudu, i když učí podle hlavního kurikulárního rámce.);
 - nesrozumitelná legenda (označení řádků) v tabulce 5;
 - zařazování nevalidních odpovědí do celkového procenta vede k zavádějícímu vyznění grafů str.74–76);
 - do šestiletých gymnázií se odchází po 7. třídě ZŠ, ne po 6. (str. 62);
 - autorka slučuje historii Československa a Česka – z hlediska vzdělávací soustavy to jistě má logiku, jen je třeba si být tohoto faktu vědoma a vysvětlit, proč je vhodné uvažovat i předchozí státní útvary a především, proč tak nečiní u Finska, kde domu před vznikem samostatného státu ignoruje;
 - Judith Ireson je žena, autorka o ní na str. 38 píše jako o muži, i když v literatuře ji má uvedenou i s křestním jménem.

Podobně práce obsahuje i řadu drobných **jazykových a formálních nedostatků a chyb:**

- překlepy a chybné slovní tvary (např. str. 22, 32, 33, 38, 40, 44, 51, 79, 80)
- chyby v interpunkci (např. str. 22, 28, 32, 46, 55, 61, 82);
- stylistické neobratnosti (např. „z výše dosaženého vzdělání nepramení pouze povolání“ na str. 15; „od roku 1. 1. 2012 respektive na svém webu Ministerstvo školství...“ na str. 21 ad.);
- nevhodně volená slova („zanedbané procento“ – str. 78, „nepodnětné rodiny“ – str. 39, „invalidní odpovědi“, systematicky se vyskytující „déle“ namísto „později“ a „vyučující“ namísto „vyučované“ jsou pravděpodobně nářeční výrazy);
- typografické prohřešky (osamocené jednopísmenné předložky na konci řádku; zaměňování pomlčky a spojovníku; chybné mezery u interpunkce; odrážky místo číslování; nedostatečné odsazení textu nadpisu za číslem; velká písmena v tabulkách i uvnitř větných celků; chybějící mezery za číslovkou);
- nerozlišování vlastních překladů od čistých přímých citací;
- nejednotný vypravěčský styl (většinou 3. osoba jednotného čísla, někde však i první osoba množného čísla);
- drobné nesrovnalosti ve strukturování práce (některé oddíly stejné úrovně jsou číslovány a jiné nikoliv – např. str. 41, 42; kapitoly jedné úrovně někdy začínají na nové stránce a někdy ne).

I přes výše uvedené nedostatky předložená práce nepochybně odpovídá nárokům na diplomovou práci, a proto ji **doporučuji přijmout k obhajobě a hodnotit ji známkou „dobře“, při přesvědčivém výkonu u obhajob pak známkou „velmi dobře“.**

Datum: 16. 6. 2012

Podpis: